

סוריה חוזרת ללבנון

אתגר המדינה הלבנונית ותפקיד חזבאללה

דניאל סובלמן

ב-7 ביולי 2006 פרסם העיתון הבירותי אל-מסתקבל, שבבעלות סעד אל-דין אל-חרירי, מאמר שבדיעבד נקרא כמעט כדברי נבואה. כשלושה שבועות קודם לכן נחטף גלעד שליט בגבול רצועת עזה, וישראל, הזהיר כותב המאמר נסיר אל-אסעד, נמצאת במצב של "טירוף" ומשגרת מסרים מאיימים לדמשק ולחזבאללה לבל יתגרו בה. "מה ש'עבר' בפעמים קודמות לא יעבור היום", קבע אל-אסעד, והוסיף: "לא יהיה זה מוגזם לומר כי לבנון חשופה באופן ישיר לסכנות". בשנים קודמות ריסנה ארצות הברית את ישראל, ואילו הפעם לא יהיו ריסונים כאלה, הסביר. "מיותר לומר כי פתיחת חזית בדרום לבנון – תהא הסיבה אשר תהא – תחשוף את לבנון ל'טירוף' הישראלי וגם לא תועיל לפלסטינים עצמם".

האינטרס של לבנון, סיכם אל-אסעד, הוא "להימנע מלהגיש 'תרומות' צבאיות ומלחמתיות, שייתכן כי יגרמו ללבנון לשלם הפעם מחיר כבד מאוד [...] הימים, ואולי אף כמה השעות הקרובות, מציבים אתגר גדול ללבנון וללבנונים. האתגר כאן הוא כיצד מציבים בראש סדר העדיפויות, לפני כל עדיפות אחרת, את ההגנה על האינטרס הלאומי מפני ההשלכות המסוכנות".¹ חמישה ימים לאחר מכן חטף חזבאללה שני חיילי צה"ל בגבול הצפון, פעולה שהציתה את מלחמת לבנון השנייה.

בחודשים האחרונים פרשני אותו עיתון, שבעליו נהיה בינתיים ראש ממשלת לבנון, עסוקים בלהתריע מפני היגררות לבנון לעימות אזורי בין ישראל לסוריה ואיראן. כעת פרשני העיתון מזהירים, בשורה ארוכה של מאמרים שעולה מהם נימה מבוהלת ושככל הנראה משקפים את דעתו של ראש ממשלת לבנון – כי משמרות המהפכה של איראן פועלים להסיט את תשומת הלב מהמתרחש באיראן על ידי קריאה לדגל של בעלי בריתם במזרח התיכון.² שוב נשמע קולם של אל-אסעד ושל

דניאל סובלמן, דוקטורנט במחלקה לחקר סכסוכים, האוניברסיטה העברית

כותבים נוספים, שמאיצים כעת בחזבאללה להימנע מלספק "תירוצים" לישראל, לבל יישנו אירועי יולי 2006.³ אווירת החשש ממלחמה ניכרת בלבנון זה כמה חודשים. עוד בראשית ינואר כתב עיתונאי הנחשב מקורב ביותר לחזבאללה כי כמעט אין מפגש בלבנון שאין דנים בו "במידת הרצינות של האפשרות למלחמה ישראלית על לבנון בשלושת החודשים הקרובים".⁴

השיח הלבנוני הנוכחי מתנהל, וברקע הערכות שלפיהן המחלוקת הבינלאומית סביב תכנית הגרעין של איראן עלולה להוביל לעימות ולערעור היציבות באזור כולו, אולם חשוב לא פחות מכך, הדיון הזה, כמו כמעט כל דיון אחר שמתקיים בלבנון, מתנהל על רקע מה שמסתמן כחזרתה של סוריה לזירה הלבנונית והכפפת לבנון בכלל וחזבאללה בפרט לסדר יום סורי.

סוריה משקמת את השפעתה בלבנון

אם כן, דומה כי חמש שנים לאחר שאולצה סוריה לסיים את נוכחותה הצבאית בלבנון – נוכחות שנמשכה קרוב לשלושה עשורים – היא משקמת בהצלחה את אחיזתה בשכנתה ממערב. בעבר ביססה דמשק את שליטתה בלבנון על נוכחות צבאית מסיבית ומעורבות עמוקה בניהול הזירה, ואילו בשנים האחרונות היא עושה זאת בהדרגה על ידי שילוב של בריתות פוליטיות, חיסול מתנגדיה ודיפלומטיה אזורית.

שיקום השפעתה בלבנון, גם אם לא בצורה הרמטית כבעבר, הוא פועל יוצא מהצלחת סוריה להיחלץ מהבידוד שנקלעה אליו בעקבות חיסול ראש ממשלת לבנון לשעבר רפיק אל-חרירי בפברואר 2005. חילופי השלטון בושינגטון וריכוך מדיניותה של ארצות הברית כלפי המשטר הסורי התפרשו גם הם כהיחלשות התמיכה הבינלאומית במחנה מתנגדיה בלבנון – מחנה ה-14 במאוס. תמורות של ממש חלו גם בזירה הפוליטית הלבנונית עצמה, שם החלו מתנגדיה להכיר בהשפעתה האסטרטגית של דמשק על יציבות לבנון.

הסתלקות צבא סוריה מלבנון באביב 2005 ומלחמת לבנון השנייה בקיץ 2006 יצרו פיצול פוליטי עמוק בלבנון. קו השבר הותיר את המדינה קרועה בין שני גושים מרכזיים מתחרים, חלוקים בשאלת המחויבות לסוריה ולסכסוך הערבי-ישראלי. שורה של שחקנים בעלי משקל – ובהם סעודיה, צרפת, ארצות הברית ואיראן –

למלא את החלל שהותירה סוריה ולהעמיק את השפעתם בזירה. הפיצול העמוק החרף את המאבק לא רק סביב זהות לבנון אלא סביב השאלה הרגישה והנפיצה ביותר: המשך קיומו הצבאי של חזבאללה כחלק נפרד ממוסדות המדינה.

שיקום השפעתה של סוריה בלבנון הוא פועל יוצא מהצלחתה להיחלץ מהבידוד שנקלעה אליו בעקבות חיסול ראש ממשלת לבנון לשעבר רפיק אל-חרירי

שני המחנות היו משקל נגד האחד כלפי האחר באופן שהביא לשיתוק ולמתיחות פנימית כה חריפה עד כדי כך שהשיח הציבורי בלבנון החל להתמקד במה שנתפס בעיני כלל השחקנים כסכנה מוחשית להידרדרות מחודשת למלחמת אזרחים. שיא המתיחות נרשם ב־7 מאי 2008, אז, בתגובה לניסיון הממשלה לפרק חלק מרשת הטלפונייה המבצעית של הארגון, השתלט חזבאללה בכוח על מערב הבירה בירות תוך כדי פגיעה בכלי התקשורת המרכזיים של מתנגדיו והשתקתם. מדובר היה בהפגנת הכוח הגדולה ביותר של חזבאללה בזירה הפנימית מאז סיום מלחמת האזרחים בסוף 1989 ומסר שאינו משתמע לשני פנים כי כל ניסיון לפגוע בו יערער בהכרח את היציבות במדינה.⁵

בדצמבר האחרון, חמישה חודשים בערך לאחר הבחירות לפרלמנט, הוקמה ממשלת אחדות לאומית בראשות אל־חירי הבן. ההפשרה ביחסי סוריה וסעודיה, שהפסגה בין מנהיגיהן בראשית אוקטובר אשתקד סללה את הדרך להקמת הממשלה החדשה, והאינטרס של כל הצדדים בהרגעת הרוחות בלבנון מסמנים ככל הנראה תקופה של רגיעה פוליטית יחסית ויציבות מחודשת, בטווח הקרוב לפחות, אולם גם אם טושטשו קווי השבר הפוליטיים והעדתיים, הם מוסיפים להתקיים במלוא עוזם מתחת לפני השטח.

לבנון "עצמאית", אך לא אנטי־סורית

בחודשים האחרונים השמיעו שני המחנות בלבנון שביעות רצון מהכיוון שהלכה אליו המדינה. ראשי מחנה ה־14 במארס טוענים כעת כי המאבק שניהלו בחמש השנים האחרונות העניק עצמאות ללבנון. מנהיג הדרוזים וליד ג'ונבלאט, עד לא מכבר התקיף שבמתנגדי סוריה וחזבאללה, סיכם זאת באמרו: "עוד נכתוב בגאווה את דברי הימים של ה־14 במארס, ימים שהובילו לעצמאות. אולם בה בעת יש לנו שכנה חזקה ושמה סוריה, עמה יש לנו יחסים היסטוריים. איננו יכולים להתעלם ממנה, עלינו לכבד אותה [...] השגנו הרבה במסגרת מחנה ה־14 במארס, אך אל לנו לדרוש את הבלתי אפשרי".⁶

ההכרה בתפקיד המפתח של סוריה הובילה את אל־חירי לקיים ביקור בן יומיים בבירת סוריה בסוף דצמבר, ובו קיים פגישות שהוגדרו "היסטוריות" עם נשיא סוריה בשאר אל־אסד. עצם קיום הפסגה לא היה דבר של מה בכך: מאז חוסל אביו של אל־חירי הוא הפנה אצבע מאשימה כלפי נשיא סוריה. ערב ביקורו הצהיר כי על סוריה ולבנון לכונן ביניהן יחסים של "שווה בין שווים". מאוחר יותר הצהיר כי נפתח דף חדש עם סוריה על בסיס של כבוד הדדי ואינטרסים משותפים.⁷

מדובר בשינוי ממשי לעומת המצב שאפיין את יחסי דמשק־בירות עד לפני שנים אחדות, בעת שהושמעה מדי יום סיסמת "אחדות הגורל והמסלולים" וענייני לבנון נוהלו מקרוב על ידי ראש המודיעין הסורי בלבנון. עם זאת, מוגזמת

הטענה שלפיה לבנון הפכה למדינה עצמאית. אמנם סוריה ולבנון החליפו אשתקד שגרירים, ולראשונה הן צפויות להתחיל לסמן גבול משותף רשמי, אולם בכל הנוגע לסכסוך במזרח התיכון בכלל ולאינטרסים של סוריה בפרט, למרות כברת הדרך שעשתה לבנון ולמרות חיזוק ריבונותה, היא רחוקה מלהיות עצמאית. מהמידע המודלף מטעמה עולה כי דמשק דורשת מאלה השבים לחיקה נאמנות מוחלטת לסדר היום של סוריה.⁸

מהמידע שהודלף בלבנון בעקבות השיחות בין אסד לאל-חרירי, בפגישתם הציב נשיא סוריה בפני יריבו לשעבר שני עקרונות יסוד שלא יהיה מוכן להתפשר עליהם: חזבאללה, ומה שהוגדר כיחסים האסטרטגיים בין שתי המדינות. בהקשר זה הבהיר אסד לבן שיחו את עקרון היסוד המלווה את סוריה זה שנים רבות, אשר לפיו לא יסכים למצב שביטחונה ויציבותה של סוריה ייחשפו לסכנה כלשהי שמקורה בלבנון. בהמשך ישיר לכך קבע אסד כי על בירות להיות מתואמת עם דמשק בנוגע למדיניות החוץ שלה. על פי הפרסומים בלבנון, עוד בעת התיאומים להסדרת ביקורו של ראש ממשלת לבנון הציב נשיא סוריה את "האיבה לישראל" ו"שמירת ההתנגדות בלבנון והתיאום עמה" כתנאים בסיסיים לפתיחת דף חדש.

כמו שנראו פני הדברים באביב 2010, קיבל אל-חרירי את כל תנאיו של בשאר אל-אסד, כלומר הולך ומסתיים המאבק הפוליטי שניצת מחדש לפני כחמש שנים סביב שאלת האוריינטציה המדינית של לבנון במזרח התיכון. ההסכמה הפוליטית בלבנון גורסת כעת כי ישראל – לא סוריה – היא האויב ומקור הסכנה העיקרי ללבנון, ואילו לבנון עצמה תישאר חלק מהסכסוך הערבי-ישראלי. מצב עניינים זה תואם את השקפת חזבאללה, שלפיה "הימצאותה של לבנון על גבולות פלסטין הכבושה ובאזור הנתון להשפעות העימות עם האויב הישראלי מחייבים את לבנון לשאת באחריות לאומית ופאן-ערבית". מקומה הגאו-פוליטי של לבנון, גורס הארגון השיעי, "מחייב אותה לסוגיות הערביות הצודקות ובראשן עניין פלסטין והעימות עם האויב הישראלי".⁹

הצהרתית ופוליטית, חזבאללה זוכה בחודשים האחרונים לתמיכה פנימית פומבית מצד חלק חשוב ממתנגדיו. ערב כינון ממשלת האחדות בראשותו של אל-חרירי הוא התייחס למחלוקת הניטשת סביב המשך קיומו של חזבאללה כארגון חמוש באמרו: "הייתה תקופה שהיינו חלוקים על ההתנגדות, אבל פתחנו דף חדש, והנשק הזה בשום אופן לא יופנה כלפי לבנון פנימה". לדבריו, "אם ישראל תחליט מחר לבצע פעולה תוקפנית נגד לבנון, האם נאמר אז שההתנגדות שלנו אינה חוקית או שמא נאמץ את ההתנגדות ונשמש כולנו כלבנונים – מדינה, צבא,

בפגישתם הציב נשיא סוריה בפני אל-חרירי שני עקרונות יסוד שלא יהיה מוכן להתפשר עליהם: חזבאללה, ומה שהוגדר כיחסים האסטרטגיים בין שתי המדינות

עם, והתנגדות – יד אחת?¹⁰ בהזדמנות נוספת פנה אל־חירי לישראל באמרו כי אל לה להניח שבמקרה של עימות מחודש תשוב לבנון ותתפצל.¹¹ ג'ונבלאט הגדיר את הנשק של חזבאללה "הערובה המרכזית להתמודדות עם כל תוקפנות ישראלית אפשרית נגד לבנון".¹² כחלק מן ההתקרבות המחודשת שלו לסוריה, שהמתווך הראשי בה היה מזכ"ל חזבאללה, פורסם כי ג'ונבלאט הביע בפני חסן נסראללה את מחויבותו העמוקה לאופציית "ההתנגדות" ולדרך האסטרטגית שלבנון תהיה מחויבת אליה במקרה של עימות עם ישראל.¹³

אתגר האסטרטגיה ההגנתית

דומה שבתקופה הקרובה יושפעו האירועים בזירה הפנימית בלבנון, ייתכן אף באופן מרחיק לכת, מההתפתחויות האזוריות – בעיקר סביב איראן. כאמור, מזה חודשים לבנון מתנהלת בצל החשש מפני עימות אזורי סביב איראן, עימות שעלול לסחוף את לבנון. מלבד זה, ביסוס ההגמוניה של סוריה בלבנון מגביר את הסיכון שחזבאללה – ואתו לבנון כולה – ישתלב בצורה זו או אחרת בעימות אזורי, בייחוד אם יכלול את סוריה.

בראשית פברואר הזהיר שר החוץ של סוריה וליד אל-מועלם, בהתבטאות יוצאת דופן, כי כל מתקפה מצד ישראל על סוריה "משמעה מלחמה כוללת [...] והיא תהיה כוללת, אם תתבצע פגיעה בדרום לבנון ואם בסוריה". לדבריו, מלחמה תביא לפגיעה בערי ישראל.¹⁴ המתיחות הקשה בין ישראל לסוריה נבעה מאיום מצד ישראל לפגוע במטרה בתוך שטחה של סוריה.¹⁵ המתיחות החרیגה התגלעה ככל הנראה על רקע אספקת טילי סקאד וטילים מתקדמים אחרים לידי חזבאללה.

בהמשך ישיר לכך התכנסה בדמשק הפסגה המשולשת בהשתתפות מנהיגי סוריה, איראן וחזבאללה. היה מדובר באירוע חסר תקדים שמטרתו הפגנת חזית אחידה אל מול האתגרים שהאזור ניצב בפניהם, ובהם החשש מפני מהלך צבאי ישראלי – נגד איראן, אך בעיקר נגד סוריה וחזבאללה. כן הביאה הפסגה המשולשת לשדרוג פומבי של מעמדו של מנהיג חזבאללה למעמד של שחקן ומנהיג אזורי.¹⁶ במובן מסוים, סוריה דאגה כי את החלל

הפוליטי שהותירה מאחוריה בלבנון עם נסיגתה ב־2005 ימלא בעיקר חזבאללה.

למחרת הפסגה צוטט בכיר בחזבאללה באמרו כי ב"פגישת העבודה" שקיימו בשאר אל-אסד, מחמוד אחמדינג'אד וחסן נסראללה "הודגש כי כל מתקפה על

לבנון תהיה בגדר מתקפה על סוריה וכל מתקפה על סוריה תיחשב מתקפה על לבנון".¹⁷ אף שמאוחר יותר הכחיש הארגון כי נחתם חוזה הגנה משותף, משתמע מכך שבמקרה של עימות בין ישראל לסוריה עלול חזבאללה ליזום מהלכים צבאיים

במקרה של עימות בין ישראל לסוריה עלול חזבאללה ליזום מהלכים צבאיים נגד ישראל

נגד ישראל. אסד מצדו, סירב לגלות האם תצא סוריה לעזרת חזבאללה אם תותקף לבנון בידי ישראל. "לא נחשוף את הקלפים שלנו", אמר.¹⁸ מהתבטאויותיו של הנשיא הסורי עולה כי הוא חש כיום שהסביבה האסטרטגית של סוריה הפכה נוחה יותר.

מנגד, אל-חרירי, נשיא לבנון סלימאן ואף צבא לבנון עצמו מפעילים בחודשים האחרונים את כל כובד משקלם כדי למנוע את גרירת לבנון לעימות צבאי, בעיקר על ידי קריאות שלא לספק לישראל "תירוצים" לתקוף את לבנון. כחלק ממאמצים אלה, ובאופן שנוגד את המהלך הסורי-איראני, ניסה באחרונה נשיא לבנון להגדיר בבירור את מעמדו ואת תפקידו הצבאי של חזבאללה, תוך כדי הענקת עדיפות פומבית לצבא לבנון בכל הקשור להגנה על המדינה. המהלך הזה מבטא מחלוקת עמוקה שאינה צפויה להיעלם או להיפתר בקרוב. בנסיבות מסוימות הוא גם עשוי להציב את חזבאללה בפני ההכרח לקבוע את סדר העדיפויות שלו: "ציר ההתנגדות" או המדינה הלבנונית.

בשנים קודמות נחשב צבא לבנון ללא יותר מכוח שיטור, ואילו כיום ניכר מאמץ מצד בכירים בלבנון ובצבא עצמו לבסס את מעמד הצבא – מהלך הנתמך כלכלית על ידי ארצות הברית.¹⁹ מקור צבאי לבנוני צוטט בהבלטה ביומון אל-ספיר בהעריכו כי לא צפויה מלחמה עם ישראל, ובאמרו כי הצבא פועל בדרום לבנון ולאורך הגבול עם ישראל לשמירת הביטחון. לדבריו, "אנו – ובייחוד ההתנגדות – לא נספק לישראל תירוץ לבצע תוקפנות. אין משמעות הדבר שאיננו נזהרים או שאנו, כצבא, עם והתנגדות, איננו במצב של מוכנות".²⁰ רמטכ"ל צבא לבנון ז'אן קהוואג'י הצהיר: "כוחה של לבנון הוא הערובה המרכזית להתמודדות עם טלטלות האזור, והוא נובע בראש ובראשונה מכוח הצבא, שהוא עמוד השדרה של המדינה וזוכה לאמון הלבנונים כולם".²¹

במה שנתפס כמהלך נגד מצד סלימאן הודיע הנשיא הלבנוני למחרת הפסגה המשולשת בדמשק על חידוש מפגשי הדיאלוג הלאומי. הודעתו נמסרה ללא כל התייעצות עם דמשק, וזו הופתעה מההודעה, ולא רוותה נחת מהמהלך.²² ערב חידוש הדיאלוג ב-9 במאוס חשף כי בדיונים בעבר סוכם ש"ההתנגדות תיכנס לפעולה לאחר הכיבוש, במקרה שלא יעמוד לצבא כוחו למלא את תפקידו, במקרה שהוא יקרוס תחת לחץ האויב או כאשר הוא יפנה להתנגדות לקבלת סיוע".²³ כמו הנשיא סלימאן, גם ראש הממשלה אל-חרירי תומך בגיבוש אסטרטגיה

ניכר מאמץ מצד בכירים בלבנון ובצבא עצמו לבסס את מעמד הצבא – מהלך הנתמך כלכלית על ידי ארצות הברית

²⁴ הגנתית, שהצבא ישמש מרכיב מרכזי בה.

במילים אחרות, התמיכה שחזבאללה זוכה לה בקרב מנהיגי המדינה אינה גורפת. מלבד זה, אין משמעות התמיכה הפומבית הזאת שלארגון השיעי יהיה

מעתה מנדט ציבורי לחשוף את המדינה לסכנה מחודשת של מלחמה עם ישראל, כמו שאירע ב-12 ביולי 2006. בתחילת מאי, על רקע הדיווחים בדבר ציוד חזבאללה בטילי סקאד, מיהר אל-חרירי להכחיש דברים שיוחסו לו, כאילו צידד בזכות הארגון להצטייד בנשק מסוג זה.²⁵

אף על פי כן, קשה בשלב זה לראות את התהליך שהתניע סלימאן מבשיל לכדי גיבוש אסטרטגיה הגנתית שתכפיף את חזבאללה ללבנון. אמנם לחזבאללה ולסוריה אין אינטרס בקריסת המערכת הלבנונית, אולם משטר לבנוני עצמאי וחזק מדי עלול בראייתם להציב אתגר לאינטרסים שלהם ולמרחב התמרון של חזבאללה. אין ספק שחזבאללה מגיע היום לדיאלוג הלאומי כשמעמדו מחוזק. בעקבות כינוס פורום הדיאלוג הלאומי, שהצדדים נמנעו בו ולו מיצירת קשר עין האחד עם האחר,²⁶ פתחו נאמני סוריה בלבנון בקמפיין נגד הנשיא סלימאן. כך למשל סוכם מצב העניינים באחת מכותרות אל-אח'באר, שופרם של סוריה וחזבאללה בלבנון: "כבוד הנשיא: פיו בסוריה, לבו בווינגטון וריאד".²⁷

הקרע הפוליטי והעדתי, שהעמיק מאוד לאחר מלחמת לבנון השנייה, היה בעוכריו של חזבאללה, שזקוק לתמיכה ציבורית ולסביבה נוחה אשר תאפשר לו להגשים את יעדו האסטרטגי: שימור "ההתנגדות". מבחינת הארגון, טשטוש הקרע הציבורי הוא הישג חשוב. אברהים אל-אמין, המקורב ביותר לארגון, כתב: "בתום ארבע שנים חזבאללה מתמודד מחדש עם המבחן של מלחמה כוללת מצד ישראל, ואולי גם מצד שאר שטני העולם. אולם הוא יודע מראש כי מחנה של לבנונים – מחנה העולה הרבה על מחצית האוכלוסייה – ניצב לצדו".²⁸ נואף אל-מוסאוי, חבר פרלמנט מטעם חזבאללה, ציין כי "ההתנגדות" השקיעה מאמצים בזירה הציבורית הכללית כדי ליהנות מ"עורף מגובש" ואוהד.²⁹

גם אם לא אוחה הקרע הפנימי בלבנון, אין ספק שהסביבה הלבנונית נוחה עבור חזבאללה כיום יותר מאשר בשנים האחרונות. חמש שנים לאחר שנאלץ חזבאללה להתמודד עם השלכות הנסיגה של סוריה מלבנון, וארבע שנים לאחר המכה שספג במלחמת לבנון השנייה, הצהיר באחרונה סגן מזכ"ל הארגון נעים קאסם כי מרכזי הכוח בלבנון, במזרח התיכון ובזירה הבינלאומית השתנו וכי "אין להשוות את המצב לזה ששרר בשנת 2005". ארצות הברית, הסביר סגנו של נסראללה, טרודה

על רקע הדיווחים בדבר ציוד חזבאללה בטילי סקאד, מיהר אל-חרירי להכחיש דברים שיוחסו לו, כאילו צידד בזכות הארגון להצטייד בנשק מסוג זה

בענייני עיראק ואפגניסטן, וחזבאללה חש בשלב הנוכחי שבע רצון ממצבו כמו שלא היה מעולם.³⁰ בכיר הארגון מוחמד רעד קבע כי החלטת מועצת הביטחון 1559, שבגללה נדרשה לבנון לפרק את "המיליציות" שבשטחה, כלומר את הזרוע הצבאית של חזבאללה – "הפכה לבטלה".³¹

בכלל, בעוד שבשנים קודמות נאחז חזבאללה בסוגיות טקטיות (דוגמת האסירים הלבנונים וחוות שבעא) כדי להצדיק את המשך קיומו כארגון צבאי, כיום דומה שאין הוא חש עוד בצורך כזה. למעשה, חזבאללה נהנה כיום יותר מאי פעם ממעמד של שחקן אזורי. נסראללה עצמו הצהיר באחרונה כי ארגונו הפך לחלק "לא רק ממשוואת ההגנה על לבנון, אלא גם מהמשוואה האזורית והעולמית".³² מהבחינה הזו, נראה שחזבאללה הצליח לבסס לעצמו מסה קריטית משמעותית בתוך לבנון ולהציב בפני המדינה עובדה מוגמרת שבכוחה לעצב במידה רבה את דמותה של לבנון בשנים הקרובות לפחות.

להכרת חזבאללה בצורך הבסיסי שלו בתמיכה ציבורית רחבה ככל שניתן עשויה להיות השפעה מרסנת על מהלכיו. אם אכן יחליט חזבאללה להתערב – בלי שאותגר ישירות על ידי ישראל – בעימות צבאי שיפרוץ באזור, ייתכן שהוא ינסה למשוך את ישראל לתקוף ראשונה, ובכך להצדיק את כניסתו למערכה.

סיכום

כרגע נראה כי חזבאללה מתכוון צבאית ופוליטית לתרחיש של עימות מחודש – בעיקר בהקשר האזורי – אף שמלחמה נוספת עם ישראל היא תרחיש שאין הארגון חפץ בו. ההשפעה המרסנת של ההרתעה מצד ישראל מוסיפה להתקיים מאז אוגוסט 2006, גם אם המאבק בין הצדדים נמשך בנתיבים חשאיים יותר. מאז כניסת הפסקת האש לתוקפה הקפיד נסראללה לומר, כמעט בכל נאום, כי אין ארגונו מייחל למלחמה. חשוב לא פחות מכך – חזבאללה מעריך כיום כי לא צפויה מלחמה ישראלית בחודשים הקרובים, ואולי אף בשנים הקרובות.³³

מאז מלחמת לבנון השנייה עמל חזבאללה על שיקום הדרגתי ומושכל של

מאזן ההרתעה מול ישראל, לדבריו בעיקר כדי למנוע מלחמה נוספת. בכמה מקרים, לאחר שהתבטא בנושא עצמתו הצבאית של ארגונו ושיגר מסרים מאיימים כלפי ישראל, הסביר נסראללה כי איומיו נועדו דווקא להרתיע את ישראל ולמנוע מלחמה.³⁴ סגנו הצהיר במארכ 2010 כי בראש סדר העדיפויות כעת ניצבת משימת ההגנה על לבנון וביסוס מאזן הרתעה מול ישראל.³⁵ מהתבטאויותיו

להכרת חזבאללה בצורך הבסיסי שלו בתמיכה ציבורית רחבה עשויה להיות השפעה מרסנת על מהלכיו

האחרונות של מנהיג חזבאללה עולה כי הוא סבור שארגונו הצליח במשימה זו. בראייתו, הצלחת הארגון להתחמש בטילים מתקדמים יחסית ולפתח יכולות שלא היו לו בעבר, וכל זאת מבלי שישראל פעלה לסכל זאת, הציבה את ישראל בפני עובדה מוגמרת. אחת השאלות היא אם ינצל חזבאללה את מה שנתפס בעיניו כהצלחה לכונן מאזן הרתעה כדי לשוב ולבחון את ישראל, תוך כדי הפגנת תעוזה רבה יותר מולה בתחום הצבאי, או שמא מאזן ההרתעה ההדדי דווקא יבלום וירסן

את שני הצדדים ובכך יבטיח את המשך היציבות. הערכת הצדדים כי "מלחמת לבנון השלישית", היה ותפרוץ, תהיה קשה ומרחיקת לכת מסבבי האלימות הקודמים, עשויה גם היא לגזור על ישראל וחזבאללה ריסון.

אולם ככל שתתחזק ההגמוניה של סוריה על לבנון, כן עשויה לגבור גם מחויבותו של חזבאללה, שנהיה בגלוי חלק ממערך ההרתעה של סוריה, להתייצב לצד סוריה ואולי אף איראן בכל עימות עתידי. שאר מנהיגי לבנון, ואולי אף הצבא, עלולים למצוא את עצמם בפני רגע האמת שלהם. חזבאללה מודע לכך. נסראללה הצהיר יותר מפעם כי אם תפרוץ מלחמה נוספת עם ישראל, ישתנו פני האזור. כעת דומה שהארגון עוסק בו בזמן בביסוס הרתעה בלבנון פנימה: לאחרונה אף היה אפשר לשמוע איומים מרומזים מסביבת הארגון, כי כל ניסיון לנצל עימות אזורי כדי לפגוע בחזבאללה (כמו שלטענתו קרה ב־2006) יוביל לשינוי של השיטה הפוליטית הנהוגה בלבנון מאז 1943³⁶ ולמה שכונה "7 במאי פוליטי"³⁷ – רמז להשתלטות הארגון בכוח על הבירה בירות.

מידת המעורבות של חזבאללה בכל עימות אזורי עתידי אינה ברורה. מצד אחד עתיד חזבאללה ודרכו צפוי להיות מושפע מכוחות גדולים ממנו, ובראשם פטרונותיו סוריה ואיראן. סגנו של נסראללה רמז לכך באחרונה, כשהזהיר: "ישראל וארצות הברית אינן יכולות להפציץ את איראן ולצפות שהדברים יימשכו כרגיל [...] כל מתקפה על איראן יכולה להצית את האזור כולו, והתוקף – אם מדובר בישראל או בארצות הברית – ישלם מחיר כבד"³⁸.

מצד אחר חזבאללה עצמו אינו יכול לדעת בשלב זה כיצד ישתלב בעימות אזורי ובאיזו מידה יעמיד את עצמו לרשות סוריה או איראן אם יותקפו. קאסם עצמו הודה כי קיימים כמה תרחישים וכי כל שהוא יכול לומר הוא: "נקבע את עמדתנו על פי אופי התוקפנות הישראלית, על פי מה שייראה בעינינו כראוי [...]

אינני יודע באיזו מידה יתערבו הגורמים השונים לבלום את התוקפנות ואיזה תיאום יתקיים ביניהם"³⁹. למרות קשריו של חזבאללה עם איראן וסוריה, יהיה זה מוגזם להעריך כי הוא יערב את עצמו אוטומטית בכל עימות, בייחוד אם יעריך כי צפויה תגובה לא מרוסנת מצד ישראל נגד לבנון. אם יעריך כי יוכל להינקות או לצאת במינימום נזקים, יגבר הסיכוי כי יפעל.

על כל פנים, הצלחתה של סוריה לשקם את מעמדה

ואת אחיזתה בלבנון עשויה לזרז את רגע האמת של חזבאללה, שהוא יעמוד בו בפני דילמה ממשית בין נאמנותו ל"ציר ההתנגדות" ובין נאמנותו ללבנון ולצורך לצמצם את הסכנה להישאבותה אל תוך עימות אזורי, ואולי גם פנימי.

ככל שתתחזק ההגמוניה של סוריה על לבנון, כן עשויה לגבור גם מחויבותו של חזבאללה להתייצב לצד סוריה ואולי אף איראן בכל עימות עתידי

הערות

- 1 אל-מסתקבל, 7 ביולי 2006.
- 2 למשל שם, 30 בינואר 2010.
- 3 שם, 18 בינואר 2010.
- 4 אל-אח'באר, 9 בינואר 2010.
- 5 על האירועים ראו בתוך: אייל זיסר, **לבנון: דם בארזים**, הוצאת הקיבוץ המאוחד, בני ברק, 2009, עמ' 346-348.
- 6 AFP, 17 בינואר 2010. ואילו ב-13 במארס, בריאיון לערוץ אל-ג'זירה, השלים ג'ונבלאט את המהלך כאשר התנצל בשידור על התבטאויותיו בגנות נשיא סוריה, ואף מחל לסוריה על רצח אביו כמאל ג'ונבלאט ב-1977. כשבועיים לאחר מכן התקבל אצל נשיא סוריה בדמשק.
- 7 אל-ספיר, 9 בפברואר 2010.
- 8 ראו למשל: אל-אח'באר, 13 במארס, 2010 ושם, 18 במארס 2010.
- 9 ראו את "המסמך הפוליטי של חזבאללה 2009", שפורסם ב-31 בנובמבר 2009. למסמך המלא בערבית ראו: <http://www.moqawama.org/essaydetailsf.php?eid=16245&fid=47>
- 10 אל-ספיר, 27 בנובמבר 2009.
- 11 שם, 28 בינואר 2010.
- 12 שם, 23 בינואר 2010.
- 13 אל-אח'באר, 18 במארס 2010.
- 14 אל-שרק אל-אוסט, 4 בפברואר 2010.
- 15 אל-אח'באר, 20 במארס 2010.
- 16 בכתבה שפורסמה באל-אח'באר ב-18 במארס 2010 תואר נסראללה כ"מזכיר סוריה בלבנון", ונכתב: "נסראללה הוא המפתח של סוריה בלבנון והמפתח של לבנון בסוריה".
- 17 שם, 1 במארס 2010.
- 18 אל-ספיר, 18 במאי 2010.
- 19 בכיר בשגרירות ארצות הברית בלבנון ציין כי מאז 2006 הגישה ארצות הברית סיוע לצבא לבנון בהיקף של יותר מחצי מיליארד דולר, ראו: אל-שרק אל-אוסט, 7 במאי 2010.
- 20 אל-ספיר, 16 בינואר 2010.
- 21 אל-חיאת, 21 בפברואר 2010.
- 22 אל-אח'באר, 11 במארס 2010.
- 23 אל-שרק אל-אוסט, 8 במארס 2010.
- 24 אל-חיאת, 29 בדצמבר 2009.
- 25 אל-מסתקבל, 12 במאי 2010.
- 26 אל-חיאת, 10 במארס 2010.
- 27 אל-אח'באר, 12 במארס 2010.
- 28 שם, 8 בפברואר 2010.
- 29 אל-חיאת, 17 בינואר 2010.
- 30 אל-שרק אל-אוסט, 17 באפריל 2010.
- 31 אל-לואא', 25 בדצמבר 2009.
- 32 אל-חיאת, 22 במאי.
- 33 אל-חיאת, 28 בדצמבר 2009.

- 34 למשל ב־16 בפברואר 2010 איים נסראללה כי אם תפגע ישראל בפרוורים הדרומיים של בירות, יפציץ חזבאללה את תל אביב, ואם תפגע ישראל בשדה התעופה הבינלאומי של לבנון, יפגע ארגונו בנתב"ג. בנאום שנשא ב־2 במארס 2010 הסביר כי לעתים "עליך לומר דברים מסוימים על מנת למנוע מלחמה". דברים דומים אמר נסראללה ב־14 באוגוסט 2007, אז אמר כי הצהרתו כי חזבאללה מחזיק כעת ב"הפתעה גדולה" נועדה להרתיע את ישראל ולא לקדם מלחמה. דרך אגב, בנאום שנשא נסראללה ב־1 במאי 2010 הוא טען כי הרטוריקה של ישראל השתנתה בעקבות נאום ה־16 בפברואר 2010, באופן שהוכיח לטענתו כי הצליח לכוון מאזן הרתעה מול ישראל.
- 35 אל-אנתקאד, 19 במארס 2010.
- 36 אל-אח'באר, 20 במארס 2010.
- 37 שם, 30 במארס 2010.
- 38 רויטרס, 18 במארס 2010.
- 39 אל-שרק אל-אוסט, 17 באפריל 2010.